

Juan Gorostidi, saiogilea

**“USURPAZIOA IZAN ZEN, USTEZ
BORROKATZEN ZEN SISTEMA
BAT ERABILIZ ETA BORROKA
ARMATUAREKIN TEMATZE ITSU
BATEZ GAUZATUA”**

Altza-Pasaia, 1956. Erreneriako mugimendu autonomoan aritu zen gazte garaian, 1978 urte aldean. Egun, Tai Chi Chuan eskola dauka Donostian. Arte martzialak erakusten ditu, euskaraz. Meditazioa lantzen du. *Zazpigarren heriotza* (Erein) bere bigarren saioa da. 2011n publikatu zuen lehena: *Lau kantari: Beñat Achiary, Mikel Laboa, Imanol Larzabal eta Ruper Ordorika*: “17 urterekin une berezia tokatu zitzaidan bizitzea. Unibertsitate ikasketak fabrikari egin nituen. Gure aitek kontatzen zigun, bera heriotza ziur batetik libratu zela, irakurtzen eta idazten zekiela. ‘Horrek salbatuko zaituzte’ zioskun aitek. Haren azpiko agindua jaso nuen nolabait”.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Liburuaren azala Lemoizko Zentral Nuklearrean egindako argazkia da. Berezia da azala, baita liburuaren titulua ere.

Argazkia nik egin da, alaba ageri da behean. Dinamitz egindako zauria bezala ikusten dut, hormigoizko eta burdinazko eskultura bat iruditzen zait. Argazkia ez da, agian, komertzialki erakargarria. Baina, zergatik azaldu liburu deseroso bat argazki “eroso” batez apaindua? *Zazpigarren heriotza* titulua Attila József poetaren *Zazpigarren poemak* iradokia da. Poemak heriotzaz eta birjaiotzeaz hitz egiten du. Konbertsioaz ari da, eta nik, funtsean, horretaz idatzi dut liburuan.

Saioa azken 50 urteko borroka sozialaz eta politikoaz ari da, besteak beste. Bortxaz ari da, heriotzaz. Gaia ez da samurra. Zergatik “heriotza eta birjaiotza” beharra?

Birjaiotzeko hil egin behar da, baina normala denez, inork ez du hil nahi. Modu sinbolikoan ari naiz. Ordea, hau-

xe ulertu behar dugu: iragan berriko fenomeno sozio-politikoak bizi izan dugunok –ETArek leku zentrala kontuan harturik–, ez badugu heriotzaren gaia lantzen, fantasmak edo zonbiak bilakatzera gaude kondenatuak. Adineko jendearen itxura dugu, itxura maitagarria beharbada, baina jendartetik kanpo biziko bagina bezala geratuko gara. József poetak dioenez, behin, bi edo sei aldiz hiltzea ez da nahikoa, zazpi aldiz hil behar duzu. Eta zazpigarren ahalegina zerorrek egin behar duzu. *Zazpigarren heriotza* ez da liburu eroso, baina gutxiengo batek bederen irakurtzea espero dut.

Zer da zuretzat *Zazpigarren heriotza*?

Zain nuen liburua da. Editoreak eta lagunek bultzaturik idazteko urratsa eman nuen, ez naizelako idazle. Ni ikasle eta idazlari sentitzen naiz. Nire adinean horrelako lanetan hasteko “ausarta” izan behar da. “Gai izango ote naiz?”, pentsatu nuen. ETArek bukaera suertatu zen eta nire barne presioari erantzuteko premia areagotu zitzaidan, barne korapiloa askatu beharra. Alabari idatzitako gutun batez abiatzen da liburua. “Orain hasten da zailena”, idazten diot. Nire buruari ere botatzen diot erronka: “Eta orain zer?”. Hau da, zer egin behar dugu hemendik aurrera? Bizi izan dugun amets gaizto horretatik hala edo nola libratu etorkizunari begira? Saio honen gai nagusia dolua da. Gaiak berean sakontzea eskatzen du. Batzuek “noraino joan zara edo joan nahi duzu” esango dute: “Zertaz ari da?”. Hasteko, geldiune bat egin behar dugula uste dut. Liburuan hori agertu nahi izan dut. Nire ustez, planteatu dudana baino gutxiagorekin ez goaz inora. Horrek ez du esan nahi, erantzunen bila nabilenik. Irtenbide errezetak baino urgentziazko dei moduko bat dago liburuan: “Geldi gaitzen!”. Tarte bat hartu behar dugu bizi dugun krisiari eta aldaketari buruz hausnartzeko. Aldaketa prozesu guztiek krisi bat dute beren baitan. Krisiak gailera erran nahi du, aurreikusia zenuen perspektibatik errealtateak bortxaz desbideratu zaituela. Horri trauma, istripua edo dena delakoa deitzen zaio. Une horretan ezinbestekoa da gelditzea.

Zer da dolua, zure ikuspegitik?

Dolua ez da, desgrazia hau gertatu zait eta pasa behar dudana trago txar bat. Do-

lua ekintza aktibo-pasibo bat da, nolabait esanda. Aktibotasuna dago, zu prest zaudelako ibilbide hori egiteko, jakin behar duzu hala ere, ez dakizula ibilbide horrek noraino eramango zaituen. Erabaki irmoa dago hor. Hau da, trago mikatz hori edango dut, artean ondorioa ezagutu gabe. Bestera esanda: istripu bat gertatu zait eta “niri hau ez zitzaidan gertatu behar” esaldiarekin tematzen gara, ukazioan. Jarrera horrekin, bidean eman beharreko hurrengo pausoa erabaki dugu horrez gero. Horrek zapuzten du dolua. Aitzitik, doluak hutsune horri aurre egitea eskatzen du, hor dago alde pasiboa.

Liburua “legearen aurrean jartzeko, go-goeta zubi” bezala hartu al daiteke?

Komeni da argitzea. Zu zeu zein legeaz ari zaren eta zein legeaz ari den liburua. Legea maiuskulaz eta minuskulaz idatz daiteke. Ni maiuskulaz ari naiz. Lege hori ez dakigu zer den. Legea bestea da, nolabait. “Bestea”, hau ere maiuskulaz. Legea ulertu eta harrapatu ezin dudana hori da. Kafkaren irudiari jarraituz, zaindaria beldurgarri bat dago Legearen aurrean. Lege horrek agente eskuraezin eta beldurgarri baten modura funtzionatzen du, erantzunik ez duen zerbaitekin zirikatzailea da. Zentzu horretan Legea trata ezina den neurrian, baina beti presente, erantzun baten eske ari zaigu, etengabe.

Trantsizio ondorengo ETatik egungo ETara bitarteaz ari da saioa. Ezker abertzaleak ETaren jardueraz eginiko hausnartekin kritiko zara.

Bai. Gaur egun ia denek –bai ezker abertzaleak bai ETAn ibilitakoak ere– esaten dute “gure diagnosis ona zen, Urkulluk edo Erkorekak onartzen dute hori”. Hau da, Trantsizioa ustela izan zela, ez zuela frankismoa gainditzeko balio izan. “Gure diagnosis egokia zen” diote, baina jauzi ustel bat egiten dute, oso sintomatikoa da beren arrazoibidea: “Guk egin genuen diagnosis zuzena zenez gero, gure ekimena zuzena izan da”. Noiztik hori, aizu? Zu oinazeaz zaude eta diagnostikoak minbizia duzula esaten dizu, baina edozein sendabidek ez dizu balio.

ETaren porrotaz ari zara.

Bai, ETaren porrotaz ari naiz, baina ETaren porrotaz baino gehiago, harago joanez, mundua aldatu nahi genuenon

"Zazpigarren heriotza" liburuaren azalaren argazkia Juan Gorostidik berak egina da. Alaba ageri da behean.
"Dinamitaz egindako zauria bezala ikusten dut, hormigoizko eta burdinazko eskultura bat iruditzen zait", esan digu saioaren egileak.

porrotaz ari naiz. Gertatu zena, nik espikatzen dudana moduan noski, hauxe da: ETA jendartearen zurrunbiloaren barruan zegoen erakundea zen, gu gizarte dinamikan ari ginen, barru-barruan. Gaurdanik begiratuta, egoera hura ulertzea zaila da. Bortxazko egoera soziopolitiko hartan astero hildakoak izaten ziren, horietako asko poliziak hilak. ETArekin bortxa bestalde. Bortxazko egoera hartan egituratzen da ezker abertzalearen aparatua. Besteak beste, ezker abertzalea egituratu gabe zegoelako. Altsasuko Mahaia 1978an eratu zen. ETArekin inguruko militante haiek, gutxiengoak ziren. Horrela zen Errenteria bezalako leku "beroetan". Bereganatze moduko bat gertatu zen. Suplantazioa esaten dut nik, are hitz gogorragoz esan ere: usurpazioa izan zen, ustez borrokatzen zen sistema bat –hauteskundeak, instituzioak...– erabiliz eta borroka armatuarekin tematze itsu batez gauzatua.

Gaurdanik begiratuta, egoera hura ulertzea zaila dela diozu. Azaldu egoera gehiengo.

"Politika" eremuan sartzeak luze joko luke. Errenteriako mugimendu hark sistemarekin, trantsizioarekin, mundu mailako krisi eta birmoldaketa prozesuarekin topo egin zuen. Nire bizipena hauxe da: Errenterian 10.000 per-

tsonen manifestazioak eta astebeteko greba orokorrak zeuden. Nola daiteke, urtebetean botere sentsazio nabarmena edukitzea, eta bi urtera mugimendua hutsaren hurrengoan geratzea? Zer gertatu zen Errenteriako, Gasteizko edo Lemoizko Zentral Nuklearraren aurkako mugimenduan? Nola liteke halako herri mugimendu indartsua izanda, handik bi urtetara, sindikatuak zirela eta, hauteskundeak zirela eta, han jardun ginen militanteek gure atzetik inor ez zetorren sentsazioarekin geratzea?

"Gauetik biharamunera agertokia aldatu zen", idatzi duzu liburuan.

Bai. Guk ez genuen gaitasunik izan egoera hari aurre egiteko. Egoera tamalgarri haren aurrean gehiengo suminduak zer egiten zuen? ETA-ezker abertzalearen aparatutik zetozen konsignetara makurtu: "Aurrera mutilak!". Une batez egoera aztertzeke gelditu beharrean –dolu egin beharra zegoen ordurako– kontrako bidea hartu zen: zenbat eta gogorrago eta bortitzago jokatu, hobe. Euren hitzetan, hura zen erradikala izatea. Baina joera hori ez da erradikala. Konturatu gabe, borrokatzen duzun etsaiaren laguntzaile bilakatzen zara.

Boterea perbertsoa da.

Bai. Gure "botere kuotari" atxikitzeak bizi dugun porrot-egoera ikusteko ezin-

tasuna dakar. Harrokeriak eramaten gaitu gure mugak ez onartzera, gure ahalegin horren mugak ez onartzera. Gure ezintasunaren eta frustrazioen elikatzaile bihurtzen gara automatikoki.

Pertsonok "hamalau" izaten gara.

Txikitasun konplexua dago horretan. Harrokeri horrek ahuldade handia erakusten du. Badirudi ahuldadea kikiltzea dela, eta ez da hori. Aitzitik, gotortzean egon liteke ahuldaderik arriskutsuena.

ETako buruzagi Jose Luis Alvarez Santacristinaren (Txelis) kasuaz iritzia ematen duzu. Konbertsioa sakonetik landu duzu.

Galdera planteatzen dut: zergatik gertatzen da konbertsio fenomeno? Hona, nire ikuspegia: mugaz ari gara. Une batez muga batera iritsi zara, zure bizia eta besteena jokoan jarri dituzu eta hormaren kontra jo duzu. Irtenbide gutxi duzu hortik ateratzeko. Zer aukera daukazu? Bat, zure buruaz beste egitea. Beste bat, eromenean erortzea. Askori gertatzen zaio. Hirugarrena konbertsioa da. Hiruen artean positiboena konbertsioa da, noski. Besteak erabat suntsitzaileak direlako. Pertsona batek konbertsioaren bidea "aukeratzen" duenean, kaketan artean, eromenaren atarian inork ez baitu modu lasai eta askean aukeratzeko, erantzun instintibo moduko bat izaten du. Horregatik dira konbertsioak

ere erabatekoak. Derrepente bizitza eta heriotza daude jokoan. Konbertsioa bizi duenak tximista sentitzen du goitik behera. Beraz, irtenbidea “arrazoizkoa” iruditzen zait. Horren adibide asko dago historian.

Hainbat pertsonen jokamoldea zalan-tzan ipini duzu. Gure morala berraztertu beharra aldarrikatu nahi duzu?

Bai eta ez. Kontua ez baita juzku morala egitea, hori inportantea izanik ere. Nik ez dut *Txelisez* edo beste edozein pertsonaz juzku moralik egin nahi. Luze polemizatu dut beste era bateko “konbertsoen” ekarpen interesante baina erratuekin, Joseba Zulaikarena, esaterako. Esaten dudana da: “Aizu, zure konbertsioa publiko egiten baduzu, ustezko aldaketa horren ondorioz, zalantzan jartzen dut zure aldaketa bizi edo hil hurren zaudenean “aukeratu” duzula. Kinka horretan irtenbide benetan pentsaturik ez dago, ez dago maila horretako aukerarik. Hor bizirik irauteko bulkada dago. Nik kritikatzeko, horrelako prozesu baten ondoren, pulpitu- ra igotzea eta predikatzen hastea. Jarre- ra horrek krak egiten dit. Zertara zatoz zure burua adibide bezala jartzera, zure burua non zenuen ere ez dakizunean. Areago, konbertsioarekin onartzen duzu ez zenekiela non zinen, enajenatua zinela onartzen duzu.

Kontua minbera da.

Noski. *Txelisek* edo damutu direnak diotena oso sinplea da eta mila aldiz errepikatu da historian zehar. Interesatzen zait jakitea, non zegoen pertsona hori, adibidez, *Yoyes* hil zutenean. Edo ondorio latzak zituen “kale borroka” hauspotzen zenean. Horren gaineko gogoetak eta esplikazioak interesatzen zaizkit, ez “zalditik erori” ondoren bide zuzena eta argitsua non dagoen. Interpelazio gogorra da, tartean asunto gogorrak ditugulako.

Izan ere, saioaren II. atalak *Dolu baterako arrastoak* du izen. I. atalak berriz, *Errenterian izan zen*. Zure garaiko militante eta kide Luis Elberdin kritikatzeko duzu *Sortze -minez Errenterian* azpiatalean.

Ez da kritikatzeko dudak interpretazio “historiko” bakarra. Patxi Lopezen jaur-laritzapean eta unibertsitateak ematen duen zilegitasuna aprobetxatuz EHUKo Raúl López Romo historiagileak Lemoi-

“Alabari idatzitako gutun batez abiatzen da liburua. ‘Orain hasten da zailena’ idazten diot. Nire buruari botatzen diot erronka halaber: ‘Eta orain zer?’

“Pertsona batek konbertsioaren bidea ‘aukeratzen’ duenean, eromenaren atarian inork ez baitu modu lasai eta askean aukeratzen, erantzun instintibo moduko bat izaten du. Horregatik dira konbertsioak ere erabatekoak”

“Kontua ez da juzku morala egitea, hori inportantea izanik ere. Nik ez dut *Txelisez* juzku moralik egin nahi. Luze polemizatu dut beste era bateko ‘konbertsoen’ ekarpen interesante baina erratuekin, Joseba Zulaikarena, esaterako”

“Ardura etikoez ari gara, baina hor bada, baita ere, ardura politikorik: ‘Jendea desmobilitaturik dago’ edo ‘kontzientzia asko apaldu da’. ‘Besteek’ al dute beti horren ardura?”

zen inguruan egiten duena beste adibide lotsagarria da. Gure historian horiek bezalako asko izan dira, ardura handikoak. Noski, oso diferentea da ETako buruzagi izatea edo historiagile kaskarra izatea, hauen kasuan bezala. Elberdinena askotan gertatu da. Hau da, pertsonak prozesu konkretu batean parte hartzen du –gurea Errenterian izan zen–, eta prozesu horrek politizazio bilakaera dakar berarekin. Baina, zer da politika? Oso motz ari gara edozein egunkariko politika sailean datorrenaz ari bagara. Politika zure prozesua da. Familian, lantokian, jendartean, eguneroko bizitzan muga bat planteatzen duzunean, hautu bat hartzen duzu. Demagun, “lan baldintza hauekin ez nago ados” diozu, eta hor dinamika bat hasten da. Dinamika horrek berak ekartzen du mugen kontzientzia. Esaterako, nagusiak zer aliatu dituen, zein estrategia eta indar. Orduan politizazioak salto kualitatiboa ekartzen du, hau da, kontziente egiten zara esparru ustez txiki hori leku zabal baten barruan jokatzeko dela, aginte eta botere oreka batzuk gertatzen direla. Kontzientzia hartzen duzu eta ondorio batzuetara ailegatu behar duzu. Hori da politizazio prozesu bat. Ez ideologizazio prozesu baten bitartez edo hautu emozional kolektibo batzuen bitartez egiten den talde-lerratze hutsa. Benetako politizazio prozesu baten ondorioak ez dituzu ezagutzen, zerikusi gutxi dute eslogan eta formula jakin batzuetara lerratzearekin. Bestela, fetitxeak baino ez ditugu elikatzen.

Errenterian, trantsizio garaian, usurpazio moduko bat izan zela arrazoitu duzu liburuan.

Barne erbesteratze bat ekarri zuena, gainera. Nik inpresioa daukat, bai orduan eta bai gerora ere, hamar lagunetik bederatzik atzera egin dugula une batean edo bestean. Hor dago zenbait komisario politikoren ardura, ikuspuntu askatzailetik ari bagara. Jarduera kolektiboetan engaiatutako gehienok atzera egin izan dugu, geure kokatze pertsonal, sozial eta politikoa birplanteatuz edo, besterik gabe, gogaituta eta erreta, etxera itzuliz. Ardura etikoez ari gara, ni ere ari naiz horretaz liburuan, baina hor bada, baita ere, ardura politikorik: “Jendea desmobilitaturik dago” edo “kontzientzia asko apaldu da”. “Besteek” al dute beti horren ardura? ■